№ 185 Հոկտեմբերի 18 (30) 1880 Հոկտեմբերի 18 (30) № 185

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն Խմբագրատանս մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ".

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ուսուցչական ժողովներ։—Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Շուշուց։ Նամակ Արմիանսկից։ Նամակ Երևանից։ Նամակ Խմբագրին։—Արտաքին տեսութիւն։ Թիւրքիա։ Ֆրանսիա։ Արևելեան գործեր։ Նամակ Պարսկաստանից — «Մըշակի» հեռագիրներ։— Յայտարարութիւններ։

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

I

Այս ամառ Թիֆլիսում հայոց ուսուցիչների և մի ուսուցչուհու փոքրիկ շրջանում մի վերին աստիճանի համակրելի և անհրաժեշտ հարց բարձրացաւ և մասամբ մինչև անգամ իրագործվեց դա՝ ուսուցչական ժողովների հարց է։

Ինչպէս «Մշակի» ընթերցողներին արդէն յայտնի է՝ այսուհետև Թիֆլիսում ամեն տարի լինելու են հայոց ուսուցիչների և ուսուցչուհիների ընդհանուր ժողովներ։

Ցաւալի կը լինի, եթէ այդ գործն էլ, ինչպէս ամեն մի սըկսված գեղեցիկ (և ոչ գեղեցիկ սկսված) գործ, մեր ղեկավարների շնորհիւ չը հասնի իր նըպատակին։

Բայց ինչու հայիս շատ անգամ շատ գործ չէ յաջողվում, կը հարցնեն մեզ։

Մի քանի պայմաններից մէկն էլ, և մեր կարծիքով ամենագլխաւորը, այն է, որ մենք, հայերս, սովորութիւն չունենք նախապատրաստվելու մի նոր գործ սկսելու և առաջ տանելու համար. դեռ բէպէրտուար չը կազմած, դերասաններին ենք հրաւիրում, մեր հասարակութեան, ազգի պահանջներ չիմացած և ուղղութիւն չորոշած և դորա համեմատ աշխատակիցներ չորոնած, սկսում ենք ամսագիրներ և գաւառական թերթեր հրատարակել, առաջուց չը մտացած այս կամ այն ընկերութեան նըպատակի վրա, նախապէս չը կշռած թէ ի՞նչ տեսակ մարդիկ են հարկաւոր մեզ այդ նպատակը արդարացնելու համար և ո՞յք են մեզանում, որոնք կարող էին օգտաւէտ լինել, գալիս ենք ընդհանուր ժողովներին և հէնց առաջի աչքի զառնողին ենք ընտրում և այլն և այլն։

Մենք միայն աչքի առաջ ունենք, որ առանց դրամական միջոցների գործ չէ կարելի կատարել և մեր բոլոր նախապատրաստութիւններ շըջանակվում են միմիայն նրանց որոնելով։ Թատրոնական բէպէրտուար չունենք, աշխատում ենք աբօնէմէնտի տոմսակներ ծախել, դեռ լրագրի ամսագրի նիւթի, բովանդակութեան, ուղղութեան վրա չենք մտածել, ստորագրողներին ենք որսում և այլն։ Մենք մոռանում ենք, որ դրամը գործ չէ, դա միայն մի միջոց է, որով գործ պէտք է կատարվի, իսկ նա երբէք չի կատարվի, եթէ լաւ սկսված չէ։ Գործը լաւ սկսելու և առաջ տանելու համար միայն դրամ բաւական չէ—հարկաւոր են ուրիշ տեսակ նախապատրաստութիւններ։

Մի նոր գործ մեզանում սըկսվում է կարծես միայն նորա համար, որ ուրիշ ազգեր վաղուց այդ իրագործել են և ոչ նորա համար, որ դա մեզ անհրաժեշտ է, որ դորանից կարող է կախված լինել մեր յառաջադիմութիւնը, մեր ազգի ապագան։

Ուրեմն եթէ մենք չենք ուզում միայն կապիկութիւն անել, եթէ իրաւ մենք ցանկանում ենք, որ մեզանում մի բան իրագործվի ոչ անուան համար, այլ մեզ օգուտ տալու, մենք այնպէս չը պէտք է սկսենք մի նոր գործ, ինչպէս մինչև այժմս ենք սկսել. մեզ հարկաւոր է, ասում ենք նախապատրաստվել։

Միրզա

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

11 հոկտեմբերի

Արդէն յայտնի է, որ Անդրէաս եպիսկոպոսը հոգևոր իշխանութիւնից նշանակվեցաւ Շուշու առաջնորդ. աշա եօթներորդ ամիսը յաջորդում է վեցերորդին, ուրեմն ամբողջ կէս տարի է անցել այդ նշանակած օրից, բայց դեռ նա Շուշին առանց յաջորդի է և նրա հարիւրաւոր գործերը առանց ղեկավարի։ Հոգևոր կառավարութեան կողմից այսպիսի սխալ ընթացքը թող 'ի նկատի առնուի, որ ապագայում մեծամեծ չարիքների և դժուարութիւնների պիտի հանդիպի։ Այն գործերը, որոնց վճիռը այսօրից վաղն է ձգվում, ապագայում տարիների չարչարանք պիտի պահանջեն։ Ուսումնարանի կալուածական խճճված և հսկայական խնդիրը, գեղերում դպրոցներ բանալու դժուարութիւնները և տեսակ տեսակ արգելքները՝ սրանք այնպիսի մի խնդիրներ են և օրական հարցեր, որոնց անուշադիր թողնելը համարեա թէ կեանքի և մահու նշանակութիւն ունեն Շուշու թեմի համար, և իւրաքանչիւր իզուր անցկացրած րոպէն գուցէ և անդառնալի կորուստ պատճառէ այդ հարցերին։

Եթէ Անդրէաս եպիսկոպոսը իբրև տեսուչ կարևոր է ճեմարանին, նա իբրև առաջնորդ տասնապատիկ աւելի անհրաժեշտ է Շուշու թեմին։ Գուցէ նրա տեսչութիւնից այնքան շահ չունենայ ճեմարանը, որքան նրա կամ մի այլ հմուտ, աչալուրջ ու եռանդոտ հովվի բացակայութիւնից, տասնապատիկ պիտի վնասվի Շուշին և իր վիճակը։

Եթէ Անդրէաս եպիսկոպոսը անհրաժեշտ է ճեմարանի համար, ուրեմն թող Շուշու համար նշանակվի մի ուրիշը։ Շուշին կարօտ է առաջնորդի, Անդրէաս եպիսկոպոսը չի լինի, մի այլը լինի, միայն Շուշու վիճակը ստանար մի հմուտ, արթուն և եռանդոտ հովիւ։

Նաև վերջապէս հոգևոր իշխանութեան կողմից անարդարութիւն էլ է, որ մի վիճակ հոգայ իր բացակայ առաջնորդի ռոճիկը, որից դեռ մի մի կոպեկի չափ հոգացողութիւն չէ տեսել և ոչ էլ յոյս ունի թէ այդ տեսակ ընթացքից (այսինքն նրա բացակայութեան ժամանակ պիտի մի թեթև օգնութիւն ստանայ, բացի վնասը։

Եթէ իրաւ Շուշու հոգսը Էջմիածնի սրտին մօտիկ է, թող վերջինս շտապէ փոխել իր այդ տեսակ անտեղի կարգադրութիւնը, որով և մի մեծ բարիք հասցրած կը լինի Շուշու վիճակին, փրկելով նրան սպառնող մեծամեծ վտանգներից։

***

ՆԱՄԱԿ ԱՐՄԻԱՆՍԿԻՑ

Հոկտեմբերի 4-ին

Թէև ձեր պատուական «Մշակ» լրագրին ցարդ ոչ բաժանորդ եմ և ոչ թղթակից, անուամենայնիւ այստեղ իմ ընկերներիս միջոցով ստացված բոլոր համարները անուշադիր չեմ թողած։ Կարդալով միշտ մեր ամենից յարգված պատուական լրագիրը, և տեղեկանալով տարաբաղդ Թիւրքաց Հայաստանի անմխիթար դրութեան մասին, չը կարողացանք անտարբեր մնալ, այլ աջակցութեամբ տեղւոյս բարեկրօն Օգսենտիոս Հայրունի քահանայի, որ մի համառօտ և ազգասիրական եռանդով լի ճառով այս օրերս եկեղեցու բեմից հրաւիրեց տեղւոյս բարեպաշտ հասարակութիւնը մասնակցելու ազգային գործին, բաց արինք մի ստորագրութիւն յօգուտ սովելոց և միասին շրջագայելով մեր համաքաղաքացոց տները, ժողովեցինք ընդամենը 169 րուբլի 35 կոպէկ, որ թէև մի չնչին գումար է, այնուամենայնիւ նայելով ժողովրդոց սակաւութեան, հափաւոր է և անկեղծ սրտից բղխած. այս գումարից բաց հանելով մի րուբլի 35 կոպ. ճանապարհածախս, մնացեալ 168 րուբլին ուղարկելով ձեզ սոյն գրոյս հետ, խնդրում եմ, յարգոյ խմբագիր, բարեհաճէք հասուցանել ըստ պատկանելոյն, տպագրելով միանգամայն նուիրատուաց անունները պատուական «Մշակիդ» էջերում 'ի միամտութիւն և 'ի խրախոյս իւրեանց և այլոց։

Օպեռեան Մկրտիչ 10 ր., Պ յեան եղբարք 10 ր., Այանաքեան եղբարք 10 ր., Նալպանդեան Ստեփանոս 5 ր., Տապախեան Յովսէփ 5 ր., Քարաքաշեան Մկրտիչ 5 ր., Տռակոնեան Յովհաննէս 5 ր. Մելքոնեան Պաղտասար 5 ր., Ծուռվիզեան Մարտիրոս 5 ր., Աբրահամեան Պօղոս 5 ր., Ալթնթօփեան եղբարք 5 ր., Յակովբեան Սիմոն 5 ր., Զալիբեան Սարգիս 3 ր., Հալաճեան Անդրէաս 3 ր., Հալաճեան Սրբուհի 3 ր., Ղազարեան Ծերոն 3 ր., Մելքոնեան Մարիամ 3 ր., Մաշտեսեան Գասպար 3 ր., Հալաճեան Յովհաննէս 3 ր., Օպեռեան Ալէքսիանոս 3 ր., Նալպանտեան Լուսեղէն 3 ր., Харитонъ Х·нчасъ 3 р., Խօռօզեան Յովհաննէս 2 ր., Ռեզնիքեան Գէորգ 2 ր., Տալտապանեան Լուսպարոն 2 ր., Տապախեան Ադամ 2 ր., Օպեռեան Մինաս 2 ր., Մազլումեան Ներսէս 2 ր., Նալպանդեան Յովհաննէս 2 ր., Ղայսերցեան Կարապետ 2 ր., Իշխանեան Խաչուկ 2 ր., Մազլումեան Գաբրիէլ 2 ր., Բախալեան Լուսեղէն 2 ր., Տապախեան Նիկողայոս 2 ր., Բախալեան Մինաս 2 ր., Ծիւնճիւղեան Քերովբ 2 ր., Նալպանդեան Գէորգ 1 ր., Քելովեան Մելքոն 1 ր., Միսիրլեան Եղիսաբէթ 1 ր., Խօռօզեան Յովսէփ 1 ր., Ծիւնճիւղեան Մկրտիչ 1 ր., Ստամպօլցեան Սարգիս 1 ր., Տափախեան Խաչուկ 1 ր., Սօպլայեան Պապուճան 1 ր., Ոսկերճեան Գէորգ 1 ր., Խլեպնիքեան Պօղոս 1 ր., Մազլումեան Լուսեղէն 1 ր., Նալպանդեան Մելքոն 1 ր., Նալպանդեան Մանուկ 1 ր., Եազճեան Աստուածատուր 1 ր., Մազլումեան Սարգիս 1 ր., Լաչինեան Ստեփանոս 1 ր., Петро Бѣлорвянъ 1 р., Վարդանեան Աբրահամ 1 ր. Մարտիրոսեան Մարտիրոս 1 ր., Տօկինեան Մելքոն 1 ր., Գոմիրճեան Մինաս 1 ր., Георгій Христофоровъ 1 р., Խաճեան Սերովբէ 1 ր., Христофоръ Михайловъ 1 р., Ժամկոչեան Մարտիրոս 1 ր., Պայեան Աւետիք 1 ր., Мееръ Фишердлръ 1 р., Спиридонъ Королъ 1 р., Василій Точачевскій 1 р., Алексѣй Колеченко 1 р., Мееръ Янвикъ 1 р., Петръ Игнатенко 1 р., Պունապեան Յակովբ 1 ր., Ռեզնիքեան Յովհաննէս 1 ր., Մելքոնեան Գրիգոր 50 կ., Պօղոսեան Գէորգ 50 կ., Филиппъ Королъ 50 к., Քարաքաշեան Գրիգոր 50 կ., Семенъ (грузинъ) 25 к., Շաքրեան Յովակիմ 10 կ.։ Ընդամենը 169 ր. 35 կ.։ Ճանապարհածախսը բաց հանելով, մնաց 168 ր.։

Գրիգոր Ալթնթօփեանց

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Հոկտեմբերի 6

Ցրտերն սկսվում են։ Այգիները քաղվում են. բերքը միջակ է, գինին կարող է թթու լինել, որովհետև օրերը զով անցան, խաղողը լաւ չը հասաւ, թէև սովորականից երկու շաբաթ ուշ է քաղվում։ Իւղի պուդը 18—20 րուբլի է և չէ էլ ճարվում. պանրի պուդը 9 րուբլի է, ուրեմն շաքարից թանգ է։ Ցորենի խալվարը (30 պուդը) 45—55-ի մէջ է խաղում. ցորենատէրերը չեն ծախում, որ ժամանակով աւելի թանգ ծախեն։ Կենտրոնական գիւղերում շտեմարաններ են շինվել, բայց ապահովութեան մասին պատասխանատու չեմ։ Նահանգապետը առաջարկում է քաղաքիս մէջ էլ շտեմարան շինել, բայց չեմ կարծում, որ քաղաքային վարչութիւնը համաձայնվի։ Այդ մասին նիստ կայացաւ, բայց խնդիրն անորոշ մնաց։ Քաղաքումս օրական 20 խալվար ցորեն է սպառվում. ուրեմն ամսուայ մէջ 600 խալվար. տարին կերթայ 7200 խալվար. 50 րուբլիով հաշուած՝ կը լինի 360,000 րուբլի. միացրած սորա հետ և միւս կարևոր ծախսերը՝ գուցէ լինէր մօտ [illegible]70,000 րուբլի։ Եթէ այս գումարի $^{1}/_{3}$ մասն անգամ բաւ լինէր, այնուամենայնիւ քաղաքը չէր կարող ճարել. իսկ եթէ ճարէր էլ և սկսէր նահանգից գնել, աչացին թանգութիւն կը ձգէր ողջ նահանգի և իր շրջակայ նահանգների մէջ. այս միտքը յայտնեց իրաւասու պ. Վասիլ Եղիազարեանցն էլ և միւս իրաւասուները համաձայնվեցան։ Հարկաւոր էր ունենալ ուրեմն մօտ 100,000 րուբլի և այդ գումարով դրսից ցորեն բերել տալ և թանգութիւն չէր լինի։ Բայց այդ